

CYFARFOD	CYNGOR LLAWN
DYDDIAD	8 Hydref 2015
TEITL YR ADRODDIAD	Ymgynghoriad i'r cyfarwyddiadau drafft gan Lywodraeth Cymru i'r adolygiad gan y Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru.
PWRPAS	Derbyn sylwadau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democraidd i ymateb i'r ymgynghoriad.
ARGYMHELLIAD	Cyflwyno sylwadau ac annog cyd-aelodau nad ydynt ar y Pwyllgor i ymateb i'r ymgynghoriad.
AWDUR	Geraint Owen Pennaeth Gwasanaethau Democraidd

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Fel rhan o'r rhaglen diwygio llywodraeth leol, bydd Llywodraeth Cymru yn gofyn i Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru gynnal adolygiadau o drefniadau etholiadol ar gyfer ardaloedd awdurdod lleol newydd arfaethedig.
- 1.2 Mae'r ymgynghoriad yn gofyn am sylwadau ar fanylion y Cyfarwyddiadau Drafft (Atodiad A), gan gynnwys maint cynghorau neu sawl aelod, a'r gymhareb o etholwyr i bob aelod etholedig.
- 1.3 Noder nad yw'r ymgynghoriad yn gofyn am sylwadau ar y map o'r ardaloedd awdurdod lleol newydd arfaethedig a gyhoeddwyd gan y Gweinidog Gwasanaethau Cyhoeddus ar 17 Mehefin, 2015, ond mae'n sail i'r cyfarwyddiadau drafft i'r Comisiwn.
- 1.4 Mae'r ymgynghoriad eisoes wedi ei rannu gyda'r holl Aelodau trwy Rhaeadr, gan gynnig iddynt gyflwyno sylwadau unigol yn uniongyrchol i Lywodraeth Cymru neu gyflwyno sylwadau er ystyriaeth i'w cynnwys yn ymateb y Cyngor i'r ymgynghoriad trwy e-bostio gwasanethdemocraidd@gwynedd.gov.
- 1.5 Yn ogystal, penderfynwyd ymgynghori fel a ganlyn:
 - Grwp Busnes (17 Medi),
 - Pwyllgor Gwasanaethau Democraidd (29 Medi)

gan gyflwyno sylwadau'r Pwyllgor i'r cyfarfod hwn o'r Cyngor llawn.
- 1.6 Mae angen ymateb i'r ymgynghoriad erbyn 9fed o Dachwedd, 2015.
- 1.7 Yn dilyn hynny, llunir ail ddrafft o'r cyfarwyddiadau ar gyfer ymgynghoriad ffurfiol byr, ac unwaith y bydd y cyfarwyddiadau ffurfiol wedi eu cyhoeddi bydd y Comisiwn yn cychwyn ar lunio'r trefniadau etholiadol mwyaf priodol ar gyfer Cymru.
- 1.8 Dyddiad olaf ar gyfer llunio'r adroddiad terfynol gan y Comisiwn yw 31 Gorffennaf 2018.

2. YR YMGYNGHORIAD

- 2.1 I atgoff aelodau, mae'n bwysig nodi mai ymgynghoriad ar gyfer trefniadau yn dilyn ad-drefnu Llywodraeth Leol sydd yma. Mae'n debygol na fydd y trefniadau yn weithredol tan oddeutu 2019. (Bydd yr etholiadau sydd i'w cynnal ym mis Mai 2017 ar gyfer Gwynedd yn debygol o olygu lleihad o 75 aelod etholedig i 66 aelod).

- 2.2 Roedd aelodau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democraataidd yn teimlo y byddai newid tymor byr o'r fath yn anaddas gyda newid mor sylfaenol o ran ffiniau i ddilyn mor fuan yn sgil yr ad-drefnu.
- 2.3 Cyn ymateb i'r cwestiynnau penodol sydd wedi eu gofyn, mae'n bwysig nodi fod y Gweinidog Gwasanaethau Cyhoeddus wedi cyhoddi y bydd y cap o 75 o Aelodau etholedig fesul awdurdod lleol yn dilyn yr ad-drefnu, yn cael ei ddiddymu. Nid oes uchafswm nac isafswm o ran nifer Aelodau etholedig yn cael ei bennu.
- 2.4 Mae tri prif ran i'r ymgynghoriad.
- a) *"pennir y dylai nifer y cynghorwyr i awdurdod lleol ddim fod yn llai na'r nifer oa geir drwy gymhareb cynghorwyr i etholwyr o un cynghorydd i bob 4,000 o etholwyr."*

Gweler y tabl isod ar gyfer y ddwy opsiwn ad-drefnu ar gyfer y Gogledd, ynghyd â'r lleiafswm arfaethedig o Aelodau etholedig. (Gweler cwestiynnau 1 – 5)

Awdurdodau'n ymuno	Nifer etholwyr (2015 ffigurau etholwyr llywodraeth leol)	Cyfanswm etholwyr i'r awdurdod newydd arfaethedig	Isafswm nifer Aelodau ar gyfer yr awdurdod newydd arfaethedig (seiliedig ar ratio 1:4,000)	Nifer Cyfredol o Aelodau Etholedig
OPSIWN 1				
Gwynedd	81,672			
Môn	50,352	132,024	33	105
OPSIWN 2				
Gwynedd	81,672			
Mon	50,352			
Conwy	93,051	225,075	56	164

- b) *"..rhaid i'r Comisiwn ystyried nodweddion penodol ward... Gall nodweddion penodol gynnwys dwysedd poblogaeth mewn ardal, cymysgedd o gymunedau Cymraeg a Saesneg a daearyddiaeth ardal neu faterion fel tlodi"*
- c) *"Disgwylir i enwau Cymraeg cyffredin sy'n dderbyniol yn lleol, gael eu defnyddio (i enwi ward). Pan nad oes enw Cymraeg cyffredin am ward, rhaid i'r Comisiwn hefyd gynnig enw Saesneg cyfatebol."*

Mae materion penodol o ran sefyllfa wledig Gwynedd a'r iaith Gymraeg i'w hystyried (Gweler cwestiynnau 6-7)

3. CWESTIYNNAU'R YMGYNGHORIAD

Cwestiwn 1: Ydych chi'n credu bod y gymhareb a awgrymir yn darparu ar gyfer cael llywodraeth leol effeithiol a hwylus?

Cwestiwn 2: Ydych chi'n credu bod angen isafswm o ran nifer cynghorwyr i sicrhau bod awdurdod lleol yn gweithredu mewn modd effeithiol a democraataidd? Os felly, beth yw'r isafswm a pham?

Cwestiwn 3: Ydych chi'n credu y dylai isafswm nifer yr aelodau etholedig fesul awdurdod lleol gael ei bennu yn y Cyfarwyddiadau Drafft?

Cwestiwn 4: Ydych chi'n credu y dylid cael cap ar nifer yr aelodau etholedig fesul awdurdod lleol? Os felly, beth ddylai'r uchafswm fod yn eich barn chi a pham?

Cwestiwn 5: Ydych chi'n cytuno y dylai pob ward o fewn awdurdod lleol gael tua'r un nifer o etholwyr fesul aelod etholedig?

Cwestiwn 6: Pa effaith ddylai nodweddion penodol ardal ei chael ar nifer y cynghorwyr sydd eu hangen i gynrychioli'r boblogaeth?

Cwestiwn 7: Ydych chi'n cytuno nad oes angen enw Saesneg cyfatebol ar wardiau sydd ag enwau Cymraeg cyffredin? Os nad ydych yn cytuno, ydych chi'n credu y dylai pob ward gael enw Saesneg a Chymraeg?

4. ARGYMHELLIAD

- 4.1 Gwahoddir y Cyngor i ystyried argymhellion y Pwyllgor Gwasanaethau Democraidd sydd ynghlwm fel Atodiad B i'r adroddiad hwn ynghyd â barn y pwyllgor ar y newidiadau sydd dan sylw ar gyfer etholiadau 2017.